

Gävle kommun
Sandvikens kommun
Tierps kommun

BESLUT I ÄRENDE 504-2018/4559

BESLUTSDATUM: 2019-06-20

ER REFERENS: DNR 2018/562 (TIERPS KN);
VGS2018/75 (SANDVIKENS KN)

Namn på mindre forsar i Nedre Dalälven

Lantmäteriets beslut

Lantmäteriet beslutar följande namnändringar på mindre forsar i Nedre Dalälven: *Svingrådan* i Österfärnebo socken, Sandvikens kommun ändras till *Svingråden*; *Landgrodan*, *Mellangrodan* och *Skenögrodan* i Hedesunda socken, Gävle kommun ändras till *Landgråden*, *Mellangråden* och *Skenögråden*; *Grån* och *Lillgrån* i Söderfors socken i Tierps kommun ändras *Gråden* och *Lillgråden*.

Ärendet

Lantmäteriet har uppmärksammat på att vi i våra grundläggande geodata redovisar namnen på några mindre forsar i Nedre Dalälven med varierande stavning av efterlederna: *-grodan*, *-grådan*, *-gråden* och *-grån*. Förslagsställaren anser att efterlederna bör normaliseras i skrift när namnen kartredovisas, eftersom det i samtliga fall rör sig om samma efterled.

Då namnen i samtliga fall avser delar av Dalälven kan inga direkta sakägare utpekas, och därför anser Lantmäteriet att berörda kommuner i första hand bör komma i fråga gällande den föreslagna normaliseringen av namnen.

Lantmäteriets utredning

Lantmäteriet kan konstatera att det i det aktuella området i Nedre Dalälven finns, eller har funnits, ett drygt tiotal namn där efterleden varierar enligt ovan relaterade synpunkter. Grundordet är *gråda*, best. form *grådan*, med betydelsen 'mindre fors (som med båt kan befaras utför, men inte uppför)'. I dialekten kan detta ord även ha formen *gråd*, best. form *gråden*.

Sandvikens kommun: På fältkonceptet till förstagångskartläggningen år 1963 för den ekonomiska kartan över området upptecknades namnformen *Svinggrån* för forsens vid Torröns norra udde. Vid den språkliga granskningen rekommenderades

namnformen *Svingrådan*. Detta namn ändras till *Svingråden*, då det innehåller den dialektala formen *gråd*, i best. form *gråden* med uttalet [grån]. Jämför det intelligande *Grådbacken*.

Namnet *Grådan* vid Långvindssjön söder om Mattön kvarstår däremot oförändrat, då detta innehåller den alternativa formen *grådan* med uttalet [grån].

Gävle kommun: På fältkonceptet till förstagångskartläggningen från 1953 för den ekonomiska kartan över området upptecknades namnformerna med *-grod* för strömmarna mellan Skenön och Östveda.

Namnen föreslogs inte ändrade vid den språkliga granskningen. *Landgrod*, *Mellangrod* och *Skenögrod* ändras nu till *Landgråden*, *Mellangråden* och *Skenögråden*. Namnet *Gällsgråden* söder om dessa tre forsar bibehålls oförändrat.

Tierps kommun: På fältkonceptet till förstagångskartläggningen från 1953 för den moderna ekonomiska kartan över området noterades *Grån = Gråden*, *Västergråden*, *Storgråden* och *Lillgråden* i Dalälven söder om Söderfors.

Vid den språkliga granskningen rekommenderades att namnen borde ändras till *Västergrån*, *Storgrån* och *Lillgrån*. *Västergrån* och *Storgrån* är idag sammanlagda till *Grån*, då den åtskiljande Lars-Hans holme är lagd under vatten. De kvarvarande namnen *Grån* och *Lillgråden* ändras till *Gråden* och *Lillgråden*.

Lantmäteriets remiss

Lantmäteriet har remitterat frågan om namnändringarna till Gävle kommun, Sandvikens kommun (Västra Gästriklands samhällsbyggnadsförvaltning) och Tierps kommun samt Institutet för språk och folkminnen (ISOF).

Gävle kommun har inte besvarat Lantmäteriets förfrågan.

Tierps kommun anser att de föreslagna ändringarna bör genomföras. Kommunen skriver i sitt yttrande bl.a. att "[e]n enhetlig och normaliserad stavning i kartangivelser är fördelaktigt och riktigt och kommunen delar Lantmäteriets tolkning av Kulturmiljölagen 1 kap 4 §".

Namnberedningen vid Västra Gästriklands samhällsbyggnadsförvaltning framhåller i sitt yttrande att "[s]tavning av ortnamn bör vara konsekvent vad gäller efterleder med samma betydelse" och har inget att invända mot Lantmäteriets förslag. Kommunen anser dock att även stavningen av *Grådan* vid Långvindssjön bör vara konsekvent i förhållande till de andra namnen, och med sin *-a*-stavning inte bör skilja sig från de övriga ortnamnen på *-gråden* med *-e-*.

Till yttrandet bifogas även en utförlig utredning utförd av kommunarkivarien Bosse Hedblom, om hur några av de aktuella namnen redovisas i äldre kartmaterial. Utredningen klarlägger att det finns eller har funnits ännu en *gråd/gråda* i området, *Stavnäsgrådan*, men att den idag inte kartredovisas. Vidare benämns *Grådan* vid Långvindssjön som "Förenings-Gråden" i kartakten 21-öst-103, och denna skrivning bör enligt Lantmäteriet rimligen kopplas samman med Fräningen strax norr om ön Jägern. Hedblom uttrycker även önskemålet om att de lokala hembygdsföreningarna och fiskerättsägare/bysamfälligheter borde höras i frågan.

ISOF skriver att ordet *gråda* tas upp i Svenska akademiens ordbok som en feminin form, med *grådan* i bestämd form. I dialektarkivet finns det upptecknat som *gråd*, både som femininum och maskulinum, och uppteckningar finns med *grå* (maskulinum) och *grån* (bestämd form). Enligt Institutet tyder detta på att *grådan*, *grån* och eventuellt även *gråden* skulle kunna vara korrekta former. Däremot saknas uppgifter om stavningen *-grodén*.

Lantmäteriets bedömning

Lantmäteriet har att, i enlighet med förordningen (2009:946) med instruktion för Lantmäteriet, verka för ett ändamålsenligt och vårdat ortnamnsskick. Lantmäteriet ska i samband med beslut om namn även iaktta god ortnamnsed enligt Kulturmiljölagens hänsynsparagraf, 1 kap. 4 § *God ortnamnsed* (1988:950; ändrad 2013:548).

Det är olämpligt med fyra officiella stavningsvarianter för samma ortnamns efterled. Naturobjekt av det här slaget, dvs. främst mindre forsdrag i Dalälven, bör endast redovisas med efterleden *-gråden* eller *-grådan* för att inte förståelsen av namnet ska försvåras.

Namnformerna på *-grådan* har en nordlig-västlig spridning från Jämtland i norr, *Brattgrådan* i Bergs kommun, och *Grådan* i Görälven i väster invid Stöten i Malung-Sälens kommun. Längst i söder finns *Grådan* vid Jägern i Österfärnebo. Till denna grupp kan även räknas de båda byarna Gråda i respektive Leksands och Gagnefs kommuner.

Namnformerna på *-gråden* är ytterst få, och återfinns i Gävle, Heby och Sala kommuner: *Ängsögråden* och två *Gråden*, samtliga med anknytning till Nedre Dalälven. Till denna grupp kommer nu att fogas ytterligare sex namn i Gävle, Sandvikens och Tierps kommuner, vilket är i god överensstämmelse med den lokala användningen av namnen.

Lantmäteriets beslut

Med stöd av 5 § 7 p. förordningen (2009:946) med instruktion för Lantmäteriet, beslutar Lantmäteriet följande namnändringar på mindre forsar i Nedre Dalälven:

Svingrådan i Österfärnebo socken, Sandvikens kommun ändras till *Svingråden*

Landgrodén, *Mellangrodén* och *Skenögrodén* i Hedesunda socken, Gävle kommun ändras till *Landgråden*, *Mellangråden* och *Skenögråden*

Grån och *Lillgrån* i Söderfors socken i Tierps kommun ändras *Gråden* och *Lillgråden*.

Namnet *Gråden* för forsén invid Långvindssjön söder om Mattön i Sandvikens kommun kvarstår med oförändrad stavning.

Beslutande

Beslut i detta ärende har fattats av utredaren Lennart Dehlin.

I ärendets handläggning har även utredaren Johanna Othén deltagit.

Lantmäteriet

Lennart Dehlin

Johanna Othén

Detta beslut kan överklagas hos Regeringen. Skrivelsen, som ställs till Regeringen, ska skickas till Lantmäteriet, Ortnamnssektionen, 801 82 Gävle. Lantmäteriet måste ha fått del av er skrivelse inom tre veckor från den dag ni fick del av beslutet.